

VĚTRNÍK

Vydává MNV ve Vysokém nad Jizerou s aktivem kulturních pracovníků

Větrník-roč.IV-č.5-1971.

Vysoké n, Jiz. dne 28.5.1971.

K v ě t e n .

Máj, před jehož prvním dnem dříve před Filipem a Jakubem se topívaly na návrších ohně a střílívalo se a tu noc měly prý čarodějnice nejvíce moci a jezdívaly na pometlech. Tu noc také dávají mládenci své vyvolené před okna máj, t.j. oloupanou tyčku smřeku nebo břízky s pestrobarevnými pentlemi a výdumky / vejce, jehož obsah je vyfouknut, aby skořápka zůstala celá. / Které se toho nedostane, udělají ji to bratři nebo si udělá máj sama.

Ten čas začínají už poutě, které se končily večer u muziky pranicí, což už dnes patří minulosti. Od nás se chodívalo do Navarova na Nebevstoupení Páně, kde byla tancovačka u Zámečnicků. Bylo to blíže dvora nad hradem, kde se před léty právali nejvíce tak zvaní Klapandáci, z místa zvaného Klapanda... Byli z Klapandy podle vyprávění starého Pazdernického z jednoho baráku takoví čtyři hrozní chlapi, všichni s takovejma červenějma fousama a ti se vždycky prát začali. To potom měly co dělat sklenice, nohy od židlí nebo celé židle a kdo ví co ještě a také třeba nože a byl-li přítomen nějaký voják na dovolené, ten se také nenechal zahanbit a mlátil do toho bajonetem, jehož yberšvunk si natočil na ruku. Poražená strana potom prchala do noci, nedošlo-li k tomu za světla, s otrhanými límci a bez klobouků. Druhé takové místo poutní byl Loukov / sv. Stanislava /, kde se strhla rvačka obyčejně na sále na tak zvaném špejcharku. To byl ještě sál, po starém způsobu postavený na nádomí hospody, vlastně tedy patro, odkud byl špatný útek. Ten špejchárk byl vlastně na Rybnících. A že se říkalo, že se chodí do Loukova na pout pro kudly, vyprávěl jednou jeden občan z Helkovic, jakým způsobem se tak odsud také kudly nosily. Tak vypravuje: "Nás tam bylo natřískanutej sál, že se ani pořádně tancovat nedalo: Sytováků, Benešových, z druhé strany Jizery z Bystrého a od nás shora, když se to začalo fackovat a tu se nesla sklenice pod stropem a srazila jednu lampu. Řku: "Od toho pryč! "Pustím tanečnici, ženské bez toho už ječely a lezly na okna, a dostal jsem se s mnoha jinými šťastně ven a hrnem si to přes Škodějov domů, šťastní, že jsme k něčemu nepřišli, ale já mám celou cestu takový divný pal v zádech, neříkám však nic, až doma tátovi a ten mi povídá, když jsem svlékl kabát: "Bodejt né, dyť máš v zádech zavírák / kapesní nůž /."

Svátek sv. Jana Nepomuckého, kdysi patrona roboty, k jehož pomníkům se konala procesí i s hudbou, při nichž celfotr, od nás Pepík Pátků, předříkával a ostatní zpívali za ním. Ve vsi každý navečer u sv. Jana v hořenci na návsi si ti pobožní pospívali a pomodlili se za předříkávání starého Hladíka vulgo Adámka.

V květnu narození lidé jsou prý nešťastní a nešťastné dny v něm jsou: 8, 10 a 30.

V tomto měsíci se obyčejně dokončí jarní práce na poli a vidí se nejraději máj studený a vlhký.

/ Z kroniky " Rok na vsi " Jaroslava Večerníka, kronikáře a písmáka ze Staré Vsi / .

Ředitel Vladimír Pavlík osmdesátníkem.

Kdyby matriky nebyly spolehlivě věrohodné, snad by ani někteří z blízkého okolí našeho ředitele Vladimíra Pavlíka nevěřili, že už také překročil životní osmdesátku.

Podle úředních pramenů narodil se 13. května 1891 v Turnově. Svým životem a srdcem je však Vysočákem, třebaže tak zvaně produktivní část svého mužného věku musel prožít jinde.

Už jako student podílel se s bratry Róny a Jaroslavem Skrbkem a j. ve Vysokém na pečlivé přípravě četných kulturních a společenských podniků nadprůměrné programové urovně. Věren slavné tradici písmáckého a divadelního Vysokého a Vysocka, už za svého několikaletého učitelského působení v Semilech zasloužil se o uplatnění semilského ochotnického spolku "Jizeran" v divadelních soutěžích českého ochotnictva, kde vždy dbal jak pečlivého výběru her, tak i divadelního projevu herců. Šlo mu vždy o to, aby divadlo, zejména ochotnické, nebylo jen společenskou zábavou, ale aby obsahem i provedením sloužilo výchově a zušlechtění návštěvníků. V tomto usilí ve znásobené míře pokračoval i na svých dalších působištích jako odborný učitel měšťanských škol v Zásadě a v Železném Brodě, kde byl na přání sboru nejosudovějších pro nás letů nacistického útisku a temna přechodně pověřen i funkcí ředitele. Chvilé odpočinku a prázdnin přicházel trávit většinou do Vysokého, odkud si ve sl. Anně Bartoníčkové / perníkářové / přivedl i věrnou družku svého života a stejně úspěšnou spolupracovnici na poli své mimoškolní činnosti. Zde také při různých příležitostech jako host a po jaru 1945, když se konečně splnil jeho dávný sen a byl ustanoven ve Vysokém ředitelem školy, stal se nejen představitelem četných hlavních rolí, ale v pravém smyslu slova duší řídící rodiny divadelních ochotníků. Po několik let byl předním činitelem Riegrova okrsku divadelních ochotníků a s úspěšnými soubory našeho kraje podílel se na dobrém umístění pojizerských a podkrkonošských ochotnických spolků v celostátních soutěžích "Jiráskova Hronova". A bylo jen přirozené, že jako dobrý učitel a vychovatel zejména ve svém Vysokém spolu se svou věrnou manželkou od r. 1945 až do nedávna byl otcovským strážcem loutkové scény vysockého ochotnického souboru.

Naše starší generace ředitele Vladimíra Pavlíka zná i jako pohotového básníka. Pamatujeme jeho válečnou koledu, ale i na nápis "Narodil se Kristus Pán" 1918 napsané verše "Zrodila se svoboda" a mnoho jiných příležitostných veršů i písní. Ale nelze nevpomenout četných jeho slavnostních projevů při významných událostech, zejména z první oslavy vyhlášení naší samostatnosti před Havlíčkovým pomníkem ve vysockém parku i z prvomájových vysockých oslav a také ze shromáždění u hranic v předvečer Husových oslav a ovšem i z četných slavností a sletů Sokolské župy Krkonošské, jejímž byl po několik let vzdělavatelem.

Všude, kde působil, ředitel Vladimír Pavlík byl vždy v přední frontě obětavých pracovníků na národa roli dědičné. Jeho bratrský vztah k spoluobčanům, zájem o jejich osudy, nevtíravé umění nenápadně pomoci potřebným, zemléným a klesajícím, to je jen zkonitým vyjádřením jeho srdečnosti, přímé otevřenosti a poctivosti. A právě pro toto vše i léta učitelského odpočinku, trávená ve Vysokém n. Jiz., jsou pro něho dobou, stále živého zájmu a mnohostranné součinnosti o vše a všude tam, kde je možno radou i účinnou pomocí přispět k povznesení kulturní, společenské a hlavně lidské urovně lidí dobré vůle. Díky mu za to. A proto mu ze srdce přejeme, aby se mohl ještě léta podílet v plné duševní svěžesti a v dobrém zdraví na všem, co může být ke prospěchu Vysokého, Vysocka a celého národa.

Metoděj Cyril Metelka.

Aby se nezapomnělo.

Před čtyřiceti léty čtrnáctého dne měsíce máje zemřel "Viktor Dyk, básník a politik", jak čteme na jednoduchém pomníku jeho prostého hrobu na Olšanských hřbitovech v Praze, kde odpočívá se svou oddanou družkou života Dr. Zdenkou Háskovou - Dykovou v blízkém sousedství místa posledního odpočinku Elišky "rásnohorské a herců slavné gardy Národního divadla Karla Šimanovského, Eduarda Vojana a J. Vojty-Slukova.

Tragická, a v jeho stejnojmenné básni jako by tušená "devátá vlna" jugoslávského Lopudu zmařila plodný život vyjímečně nadaného básníka, dramatika a spisovatele v jeho třiapadesáti letech.

Básníka vpravdě národního, jemného, ironika i snílka a často i zatrpklého kritika tehdejších poměrů. Jeho básně "Země mluví" vešla v tragických dnech protektorátu do povědomí celého národa, a její nabádavé "Opustiš-li mne nezahynu - opustiš-li mne zahyneš" zůstane navždy platným výstražným varováním.

Jako autor devíti dramat, z nichž je patrné jeho mistrovství slova, zámlk i podmanivé náповědi, jakož i společný ideový obsah - rozpor mezi skutečností a romantickou představou, udržuje se dosud na scénách divadel zejména svým "Zmoudřením dona Quijota" "Poslem" a jinotajnou pohádkou "Ondřej a drak".

Dr. Frank Tetauer ve svém obsáhlém díle "Drama i jeho svět" na konci své práce, kde hodnotí českou dramatickou tvorbu, píše: "Odůvodňovat lásku je stejně zbytečné jako pošetilit. Láska nepotřebuje odůvodnění. Dovoluje však vyznání - proč jsou to právě ti tři, Klicpera, Stroupežnický a Dyk, kteří jsou mi z našeho dramatického odkazu nejdražší."

Viktor Dyk, třebaže rodem z Pšovky u Mělníka, stejnou synovskou láskou miloval i naše krásné Krkonoše a jejich spanilé podhůří, a v něm pak Vysocko, které nedalekým Navarovem povýšil na dějiště svého stěžejního románu "Konec Hackenschmidův." A konečně i Vysoké samo, kam se rád vracel již v dobách, kdy se naše městečko muselo ještě dobývat dvou nebo tříhodinovým často i strastiplným pochodem. Jednu takovou cestu ze semilského nádraží přes Příkrý, kdy "silnice byla rozmoklá a kluzká a studený vítr fičel z Pruska" zbásnil v básni "Cestou k Vysokému" / : v edici "Odkazy" z r. 1955 uvedená pod názvem "Radost" : /, jejímž uryvkem uzavírám tuto vzpomínku na srdce ryzí a ducha rytířského ale nesmlouvavého, Viktora Dyka, básníka svou vlast nade vše milujícího.

Radost jsem cítil ze psoty a deště,
radost jsem cítil zápasiti ještě,
zápasit s živly, síle vichru čelit,
zápasit o krok, vůli v pohyb vtělit,
napětím ducha sílu zdvojnásobit,
odporem růsti, bojovat a dobýt,
anebo padnout - ale v boji padnout,
než krev nám schladne - duchem nevychladnout.

Převzato z "Rozvoje" týdeníku ONV v Semilech ze dne 19. května 1971 s opravou v odstavci druhém, v němž vypadla slova: "Lopudu zmařila plodný život" bez nichž odstavec nedává žádný smysl, a naopak jeho smysl zkresluje, jako by Dyk byl jugoslávským básníkem.

Prokop Hásek.

Tomu říkám - ryzí umění!

Poznámka k recitálu Julie Charvátové.

Pisatel těchto řádků se odvážil psát na toto téma, protože se pokládá za průkopníka umění recitačního u nás ve Vysokém nad Jizerou. Říká to nikoli z ješitnosti, ale proto, že tuto skutečnost mladší čtenáři již nepamatují. Vždyť je tomu více než 60 let, co jsem propagoval českou poezii jako recitátor. Studenstvo vysocké bylo tehdy agilní a často pořádalo různé besedy, tenkrát jsme jim dávali honosné jméno "akademie". Tedy již jako student jsem na těchto veřejných večírcích přednášel básně Jana Nerudy, Svatopluka Čecha, Jaroslava Vrchlického, J.S. Machara, Antonína Sevy a Petra Bezruče. Recitoval jsem nejen ve Vysokém, ale i v Jilemnici a Turnově, kam mne zvali kolegové studenti, kteří mne znali již z Jičína z doby mého studia na tamní reálce. Musím ovšem upřímně doznat, že jsem nikdy nedosáhl onoho vrcholného umění, které nám dne 29. dubna 1971 předvedla herečka Národního divadla, zasloužilá umělkyně paní Julie Charvátová v renovovaném sále vysocké školy. Pořadatelem byla nová Středisková knihovna a my jsme velmi vdšní její vedoucí paní Ludmile Hnykové, že nám bylo dopřáno prožít toto vzácné umění, neboť nyní, kdy k nám již nedojíždějí herci liberecké scény, jsme na takové kulturní zážitky chudí a tak říkajíc pe nich hlad-

víme. Nadšení posluchači oceňovali tento recital patleskem a zbožně jsme v něm vyslechli básně: K. J. Erbena, Jana Nerudy, Jaroslava Vrchlického, J. V. Sládka, Antonína Scvy, Jindřicha Hořejšího, Františka Hrubína, Jaroslava Seiferta, Jana Skácela a Jiřího Wolke. Paní recitátorka, vládnoucí obdivuhodným hlasovým fondem jako nějakým kouzelným hudebním nástrojem, přednášela vše úplně z paměti od "Zlatého kolovratu" až po "Baladu o námořníku."

Proč však nepřišlo více posluchačů? Což je to tak těžké pochopit poslání poezie, která je nám potřebnou jako neubývajícím chléb srdcí? Po celý večer promlouvali k nám naši čeští básníci bohatostí mateřského jazyka a byli bychom rádi poslouchali třeba až do kuropění. Ti, kdož nepřišli, mohou jen litovat, že se ochudili o vzácně krásný a nezapomenutelný duševní prožitek.

Paní zasloužilá umělkyně doznala při loučení, že si Vysoké zamilovala. A co my? Jen si to přiznáváme, že jsme se také zamilovali do ryzího umění Julie Charvátové. Za lásku - lásku!

Vladimír Pavlík.

O domě č. 1 "U Slunce."

Z mladých vysockých sousedů ví málokdo, co znamenal pro nás v mládí a později už jako zralé muže dům č.p.1 ve Vysokém n. Jiz. Jako kluci znali jsme starou hostinskou Martincovou, která pomalým kolébavým krokem procházela se pod lipami, kde stojí dnešní divadlo a vždy po několika krocích se rozhlédla, trochu se poroskročila a šla dál. Bylo nám divné, proč stará paní Martincová se stále zastavuje a tu jeden starší kluk prohodil: "vona má už špatnou šperklapku a musí pořád ucvrkovat." Dlouho jsme tomu nerozuměli, až jsme se špehováním přesvědčili, že to s tou šperklapkou je vlastně pravda. Na hospodě č.p.1 byla následující firma "Matouše Martince hostinec u Slunce." Tlustá paní majitelka později po první světové válce pronajala hospodu řezníkovi Turpišovi, který zde vyráběl svoje chvalné uzeniny a zařadil se tak mezi šest vysokých řezníků a uzenářů. Tahle "sluncova hospoda" jak se všeobecně říkávalo měla později krásnou tradici a již v době výročních trhů patřila mezi nejnavštěvovanější vysocké hospody. Ale teprve příchodem Jindřicha Kaštáka, rodáka ze Sklenářic, dostala hospoda svůj vyhraněný ráz. Jindřich Kašták, blahé paměti, měl výrobu sodovky a limonád na náměstí u Machačků, měl i svého koně a vozík a byl pověstným svoji předobrou limonádou. Pozdější hostinský Kašták si vedl "U Slunce" tak dobře, že i ten starý název se nějak zapomněl a říkalo se zde prostě "U Kaštáků." Pan Jindřich byl svérázný, trochu mrkající člověk, daleko široko známý jako jediný fagotista vysocké kapely a krca toho výrobce likérů a kořalek. Později zanechal výrobu limonád a věnoval se plně svoji hospodě. Jeho prvními hosty byli převážně jeho spolurodáci ze Sklenářic, aby později Kaštáková hospoda s královohradeckým pivem stala se vyhledávanou všemi vrstvami obyvatel městečka, bez ohledu na jejich stáří. Policejní hodina se zde příliš nedodržovala a mrkající a vtipný p. Kašták dovedl vydržet s hosty velmi dlouho. Konečně zde vznikla stálá stolní společnost, vyhledávaná i řadou letních hostů, ponejvíce vysokých rodáků. Hrál se hazardní "kolečko", z jehož výtěžku krom na sociální účely, byly dvakrát do roka hoody hraječích. Zde jsme jedli první sele pečené v peci u pekaře Mařatky, zde byly rybí hoody z darů Dra. Vodseďálky z Roudnice a zde se také jedl první metrákový sumec odeslaný rovněž z Roudnice. On p. Kašták nebyl vždy příjemný, ale každý mu odpustil, neboť byl dobrák od kosti. Byl kavalír a přecasto hostil svoje hosty vlastnoručními likéry. Klavír zde řádl každý den a byl to můj otec, který hrával národní písničky a Tenda Mařatků mohutně vytahoval svůj tenor. Zvláště zde bylo živo o svátku Anny, protože zde byly Anny dvě, vlastně tři, protože i stará výměnkárka Martincová byla Anna.

Zde jsme poznali i nám všem milou Aninku Holou, později provdanou Pitínovou, která skončila tragicky svůj život v sekerárně na Pankráci, stejně jako mnoho dalších hostů z této hospody skončilo v koncentracích a sekerárnách a to listonoš Mařatka, umučen se vrátil lyžař Koldovský, zahynul učitel Ďoubalík a snad i řada dalších.

Proto dům č.1 ve vysockém záměstí připomíná nám doby našeho mládí, vzácnou pohostinnost rodiny Kaštákových a mimo jiné i výbornou dršťkovou polévku o jarmarku. Nikdo z této rodiny již nežije a poměrně mladá zemřela i jediná dcera Aninka, známá

pianistka z doby němého filmu vysokého Sokola. A protože vzpomínky mají krásnit život, vzpomínáme vděčně manželů Kaštákových jako dobrých občanů vysokých.

Jos. Ďoubalík.

Ze zápisů písmáka Fr. Housy ze Staré Vsi.

V srpnu r. 1895 : byla městu odevzdána nově postavená občanská záložna. Stavbu řídil stavitel Josef Kramář ze Semil.

Vod koral se od tisíce platilo 1 3/4 kr. Půl libry másla bylo za 46 kr., chleba pštiliberní za 20kr., okurky za 2kr. Pětilitr hrušek za 20 kr. Žito platili 6kr. lkg a trambory jeden hektar 1 zl.

V září 1895 se rozšířil telegraf Vysoké - Jilemnice přes Roprachtice. A v říjnu byla rozšířena síť od Jilemnice do Semil.

9. prosince měl být odbýván ve Vysokém jarmark. Někteří formani už přijeli v sobotu, ale z neděle na pondělí napadlo tolik sněhu, že ho bylo na náměstí do půl bud. Tak nebyl docela žádný trh.

Notář Holý dostal nařízení z hejtmantství, že jeho hajní nesmějí střílet kočky, že je mnoho myši. Notář nasadil srny na Jilemničtě a Vysočtě a díl revíru přenechal Zemánkovi z Jilma. Ten srny přehnal na Ponikelsko a před notárovými vozy je ponikelské zastřelili. Notář : ... , že by radši sto zlatých zahodil. Též byly srny nasazené v Pustých za Drábskou Pecí. Koreptve se zde chytaly a za živé za pár se platilo 5zl. Kupoval je jeden z Jilemnice a stěhoval do Ameriky. Tam prý přišly na 15 zl. k nasazení. Nyní to přišlo k zapovězení, je živé chytat.

Před vánoci bylo zapověděno pod pokutou 5 zl. řezati stromky v lese.

Bude Vás zajímat, že

30. dubna byla vysoká ZDŠ na zájezdu v Praze na výstavě 50 let KSČ. V předvečer 1. máje byl lampionový průvod městem a na hřišti se páčila slavnostní hranice.

1. máje vzbudila vysoké občany městská kapela budičkem a v Krakonoši byla potom májová manifestace za účasti asi 250 lidí. Kapela zakončila sváteční dopoledne koncertem na náměstí. Večer uspořádal oddíl kopané v Krakonoši májovou veselici.

3. května položili jako každý rok pionýři květiny k pomníčkům zastřelených občanů v revolučních dnech.

9. května byl uspořádán průvod s hudbou z náměstí k pomníku padlých a na hřbitov.

8. května uspořádali naši ochotníci a léčebna kostní TBC druhý autobusový zájezd do Mělníka a do Prahy do divadla na operetu Cikánský baron. Zájezd se vydařil, počasi přálo.

Pěvecký sbor Krakonoš ve Vysokém n. Jiz., řízený učitelem Karlem Ďoubalíkem, zahájil znovu činnost. Nacvičuje nový pořad sborů na koncert k oslavě 110. výročí založení zpěvického spolku ve Vysokém, který se bude konat koncem listopadu t.r. za spoluúčinkování Pěveckého sdružení učitelů krkonošských v Jilemnici.

Počasi:

Určitě si to nahore krapet někdo poplet, protože skoro celá první polovina máje byla tuze horká, vody je potřá jako soli a vono hrejkat nechce. Tepru 19. máje v odpoledne trochu začlo, ale jako dyž ani nesmí. Jen se mračíštata válej po horách, hrom tam brumlá, na Liberecku zrouna tak a na Vysočtě nic. Až po dvacátém přišel pořádněj šplachot a bouřka. Jináč tervámě, že trá až se bude sušit, meze nevoschnou jako na potvoru.

N a r o z e n í n y.

13. května oslavil p. Vladimír Pavlík 80 let,
 14. května oslavila paní Bohumila Škrabálková 90 let,
 28. května oslavila paní Zdenka Kavánová rozená Mařatková 70 let - ve Mšeně
 u Jablonce nad Nisou.

Všem jmenovaným blahopřejeme !

Ú m r t í.

- 3.května zemřel p. Ladislav Holata,býv.autodopravce ve věku 71 let,
 4.května zemřel p. Josef Novotný,býv. úředník léčebny,ve věku 79 let,
 17.května zemřela v Praze paní Marie Večerníková-Bartoníčková ve věku 80 let,
 17.května zemřel p. František Kobr ze Staré Vsi,čp. 26 ve věku 83 let,
 19.května zemřela paní Božena Mařatková ve věku 83 let.

Čest jejich památce !

Redakci zaslané použité i nepoužité rukopisy nejsou-li vyžádány zpět,ukládají se
 do archivu zpravodaje.

Větrník vychází jednou za měsíc.Řídí redakční rada.Příspěvky zasílejte nejpozději
 do 15. každého měsíce do Vlastivědného muzea.
 Cena 1.- Kčs.